

BİR HABER METNİNİN İDEOLOJİK ANALİZİ: “BİR ANLIK GAFLETE DÜŞTÜM, PIŞMANIM”¹

IDEOLOGICAL ANALYSIS OF A NEWS TEXT: “I WAS MOMENTARILY MISTAKEN, I REGRET”

Doç. Dr. Özge GÜVEN AKDOĞAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü, ozgeguvenakdogan@gmail.com

Ankara / Türkiye

ORCID: 0000-0002-5540-0445

ÖZET

Stuart Hall ve Kültürel Çalışmalar yaklaşımı, toplumsal formasyondaki güç ve iktidar ilişkileri ve ideoloji kavramsallaştırmasını teorik bir miras çerçevesinde ortaya koymakta; sosyal teorinin özellikle feminizm ve ırk meselesi ile kesintiye uğratılabilecek alanında, kişisel olanın politik olduğu, iktidarın salt sınıf çelişkisinden kaynaklanmayan toplumsal cinsiyet, cinsellik, ırk alanında tahakküm altına alınan ve alınmayan konular içerisinde biçimlendiğine vurgu yapmaktadır. Kültürel çalışmalar yaklaşımında kültür politikalarını incelemek ve kültürün politikleştirilmesinde ırk ve toplumsal cinsiyet meselesini gündeme getirmek önemli bir politik mücadele alanıdır.

Toplumdaki egemen ideolojilerin üretimi ve yeniden üretiminin ele alınıp incelenmesinde medya metinleri temel göstergeler olmaktadır. Bu çalışmada, anlamın üretimi ve tüketimi ideoloji bağlamında incelenmektedir. Egemen ideolojinin üretiminde egemen söylem yapılarının metne nasıl iliştiirildiğine, metinde nasıl yapılandırıldığına ve alımlayanın bu söylemi nasıl yeniden ürettiğine ya da kendi direniş kültürünü/dilini nasıl yarattığına bakılmaktadır. Ardından da toplumsal düzende medya metni aracılığıyla üretilen söylemin okuyucu tarafından ne şekillerde alımlandığı araştırılmaktadır. Böylelikle, haberdeki ideolojinin söylemsel çözümlemesi, öznelere hangi anlam yapıları/kodlar çerçevesinde çağrıldığı ve bu hegemonik yapıya eklenmenin olup olmadığı/nasıl olduğu dilsel ifadelerden yola çıkılarak ortaya konacaktır.

Çalışmada, “Tecavüze Uğrayan Eşini Bıçaklayan Koca: ‘Bir Anlık Gaflete Düştüm, Pişmanım’”² başlıklı haber metnindeki ideolojinin, okuyucu yorumlarını da içerdiğinden haberin üretim, tüketim ve yeniden üretim süreçlerini kapsayacak biçimde değerlendirmektedir. Söylemin alımlanmasına ilişkin Hall, başat-hegemonik okuma, müzakereci okuma, karşıt okuma biçiminde üç farklı okumadan söz etmektedir. Burada, izleyicinin, başat kod içinde mi yoksa ona karşıt ya da profesyonel kodların yanı sıra bazı karşıt yollarla da mı anlamlandırılmayı gerçekleştirdiği araştırılmaktadır.

¹ Bu çalışma 11.07.2021 tarihinde SSD Journal 2. Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Kongresi’nde aynı adla sunulan bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

² <https://www.milliyet.com.tr/gundem/tecavuze-ugrayan-esini-bicaklayan-koca-bir-anlik-gaflete-dustum-pismanim-762033> . Haber 02.062008 tarihinde Milliyet Gazetesi’nde yayınlanmıştır.

Sonuç olarak haber metni üzerinden kodlama ve kod açılma sürecinin bütününde, özneli kuran söyleminin yanında eleştirel bir okumanın varlığı ortaya çıkmakta; ancak bu eleştirel okuma olaya ilişkin olmakta, olayın haber haline getirilirken egemen kodları yeniden üretmesine ilişkin değerlendirmeler içermemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Çalışmaların teorik mirası, L. Althusser, S. Hall, J. Lacan, haber analizi, kodlama, kod açılma

ABSTRACT

Stuart Hall and the Cultural Studies approach reveal the conceptualization of power and power relations and ideology in social formation within the framework of a theoretical legacy; She emphasizes that in the field of social theory, which can be interrupted by the issue of feminism and race, the personal is political, and the power is shaped within positions that are dominated and not dominated in the field of gender, sexuality and race, which do not originate from pure class conflict. Examining cultural policies in the cultural studies approach and bringing up the issue of race and gender in the politicization of culture is an important area of political struggle.

Media texts are the main indicators in the production and reproduction of dominant ideologies in society. In this study, the production and consumption of meaning is examined in the context of ideology. In the production of the dominant ideology, it is examined how the dominant discourse structures are attached to the text, how they are structured in the text, and how the receiver reproduces this discourse or creates its own culture/language of resistance. Then, the ways in which the discourse produced through the media text in the social order is received by the reader is investigated. Thus, the discursive analysis of the ideology in the news will be revealed on the basis of linguistic expressions, within which meaning structures/codes the subjects are called, and whether/how the articulation to this hegemonic structure occurs.

In the study, the ideology in the news text titled "I was Momentarily Mistaken, I Regret" is evaluated in a way that covers the production, consumption and reproduction processes of the news, as it also includes reader comments. Regarding the reception of discourse, Hall mentions three different readings in the form of dominant-hegemonic reading, deliberative reading, and counter reading. Here, it is investigated whether the viewer realizes meaning within the dominant code or in opposition to it, or in some opposing ways as well as professional codes. As a result, in the whole of the coding and decoding process over the news text, besides the discourse that establishes the subjects, the existence of a critical reading emerges; however, this critical reading is about the event and does not include evaluations regarding the reproduction of the dominant codes while making the news.

Keywords: Theoretical legacy of Cultural Studies, L. Althusser, S. Hall, J. Lacan, news analysis, coding, decoding

1. GİRİŞ

Bu çalışmada Kültürel Çalışmalar okulunun teorik mirası açıklanmakta ve bir haber metninin analizi gerçekleştirilmektedir. Analiz, toplumdaki egemen ideolojilerin medya metinleri aracılığıyla yeniden üretiminin incelenmesinde kullanılan Stuart Hall'un kodlama ve kodaçım pratiklerine dayanmaktadır. Kültürün politik yönünü gündeme getiren Kültürel Çalışmalar yaklaşımı ile anlamın üretimi ve tüketimi ideoloji bağlamında incelenmektedir. Egemen ideolojilerin medya metinleri yoluyla yeniden üretiminde haberdeki egemen söylem yapıları incelenmekte, ardından söylemin okuyucular tarafından ne şekilde alımlandığı araştırılmaktadır. Bu konuda Hall, başat-hegemonik okuma, müzakereci okuma ve karşıt okuma kavramlarını kullanmaktadır.

Çalışmada, sonuç olarak haber metni üzerinden kodlama ve kod açıklama sürecinin bütününde, özneleri kuran söyleminin yanında eleştirel bir okumanın varlığı ortaya çıkmakta; ancak bu eleştirel okuma olaya ilişkin olmakta, olayın haber haline getirilirken egemen kodları yeniden üretmesine ilişkin değerlendirmeler içermemektedir.

Stuart Hall, tahakkümün hiçbir zaman tümünden bir içerme anlamına gelmediğini Kültürel Çalışmalar ve Onun Teorik Mirası (2008) adlı makalesinde, klasik Marksizmin devlet, iktidar ve ideoloji anlayışının temsil, dil ve anlam alanındaki çelişkileri açıklamaya yetmediğini ortaya koymaktadır. Hall'un bu görüşü doğrultusunda, disiplinler arası bir alan olarak Kültürel Çalışmalar, sınıf nosyonunu gözardı etmeden, ancak ırk, toplumsal cinsiyet, etnik köken gibi farklı kertelerden kaynaklanan çelişkilerin belirleyiciliği noktasında olasılıklar ufku içinde hareket etmektedir.

Stuart Hall tahakkümün, klasik Marksist anlayıştaki sınıf çıkarlarına dayalı, yönetici elitin ekonomik çıkarlarıyla doğru orantılı, egemen fikirleri içerdiği; baskı ve zora dayalı uygulamaların ürünü olduğu anlayışını, Kültürel Çalışmalar ve Onun Teorik Mirası (2008) makalesinde, Gramsci'nin hegemonya, tarihsel blok, ideoloji, kültürün özerkliği ve tarihsel özgüllük kavramlarını kullanarak eleştirmektedir. Hall, Kültürel Çalışmalar yaklaşımının temsil ve anlamlandırma alanındaki tahakküm ilişkileri anlayışını bu temel üzerine kurmaktadır.

Hall'e göre ideoloji, klasik Marksizmdeki yanlış bilinç olarak, işçi sınıfının tarihi misyonunu gerçekleştirmesini engelleyen bir aracı değil; dil, temsil ve söylem alanında oluşan ve daima anlamlandırma pratiklerinin içinde direnme potansiyelini taşıyan/içeren bir yapıda gelişmektedir. Hall, "Garantisiz Marksizm" makalesinde Marks ve Engels'in Alman İdeolojisi'nde (2013) dile getirdiği, bir tarihsel formasyonda üretim araçlarını elinde bulunduranların ekonomik çıkarlarıyla orantılı fikirlerinin, o toplumsal formasyondaki egemen fikirler olacağı görüşünü ve bir toplumda üretim süreç ve ilişkileri olarak adlandırdığı maddi alt yapının, o toplumdaki ideolojiyi, yasaları, kültürü ve siyaseti de belirleyeceği, koşullandıracağı yani üst yapının bağımlı ve ikincil olduğu görüşünü eleştirmekte; ideoloji anlayışının çatısını, Gramsci'nin ve Althusser'in Marks'ı eleştirdiği noktalar üzerine kurmaktadır.

Stuart Hall, "İki Paradigma" (1980) adlı makalesinde kültürelcilik ve yapısalcılığın sınırlılıklarını ve Kültürel Çalışmalar için sunacağı olanakları, Gramsci'nin ve Althusser'in fikirleri ekseninde tartışarak, ayrımı aşmaya çalışmaktadır. Özellikle "Gramsci: Siyaset ve İdeoloji" (1985) yazısında Althusser'in ve Poulantzas'ın yapısalcı-marksizmin temel terimlerini, Gramsci'nin daha önce (çelişkinin üst belirlenimi, toplumsal formasyondaki farklı kerteler, ideoloji, siyaset, kültür, eklemlenme gibi) dile getirdiği tarihsel formasyonun özgüllüğü ve kültürün görece özerkliği noktasında Althusser'e borçlu olduğunu söylemektedir.

Gramsci, klasik marksizmdeki devlet ve sivil toplum anlayışından farklı olarak; alt yapı ve üst yapı arasında kilit önemde gördüğü siyaseti kuramsallaştırma çabası içinde ideolojiyi "yaşanan ilişki" olarak ele almaktadır. Burada kullandığı hegemonya kavramı, toplumsal formasyondaki ortak duyunun paylaşılması ve ona rıza gösterilmesinde kullanılmakta, yönetenler ile yönetilenler arasındaki karmaşık ilişkiler ağına içkin olduğunu söylemektedir. Althusser de, "Marks İçin" (2015) makalesinde "bir zincirin gücünü o zincirin en zayıf halkası kadar olduğu biçimindeki Leninist temayı, devrimin neden Rusya'da olduğu sorusu ile birleştirmekte ve tarihsel formasyondaki, üretim süreci ve ilişkilerinin son kertede belirleyiciliğini alıkoyarak, farklı kertelerin birbirine eklemlenmesinden söz etmektedir. Althusser, ideoloji, siyaset ve kültür olarak ayırdığı kertelerin birbirine eklemlenerek, son kertede ekonominin belirleyiciliği içinde, psikanalizden ödünç aldığı, birbiri içinde üst-belirleniminden söz etmektedir.

Stuart Hall, bu noktadaki mücadelesini kapitalizmin üretim ilişkilerinin her şeyi açıklamaya yetmeyen yapısını gösterdiği ve söylem ve temsil alanındaki anlamlandırma pratiklerini ve gündelik yaşamdaki iktidar alanlarını, gösterdiği için değerli katkılar sunmaktadır.

Stuart Hall, temsil ve anlamlandırma pratikleri içindeki kodlama ve kod açılmayı incelerken, salt Althusser ve Gramsci'nin teorik mirasından değil, Lacan'ın psikanaliz kuramından da, Ben ve Öteki ilişkisi, özne ve öznellik sorunu, tanıma, yanlış-tanıma, özdeşleşme ve kimlik kavramlarını kullanarak yararlanmaktadır.

Lacan, ayna evresi olarak adlandırdığı dönemde, kendi kimliğini aynadaki İdeal Özne'ye-Öteki'ne bakarak biçimlendiren, kuran çocuktan söz eder. İmgesel dönem olarak adlandırdığı bu dönemin ardından, dilin alanına Oedipus Dönemi'ne, kültürün alanına ve Babanın Yasasına girilen Simgesel Dönem başlamaktadır. Lacan'a göre birey, kültürün alanına girdiğinde özgürce kendini ortaya koyduğunu düşünürken davranışları ideoloji tarafından biçimlendirilmektedir. Althusser, Lacancı anlamda ideolojinin kişiyi kurmasını çağırma (interpellation) kavramını kullanarak tanımlar. Althusser'e göre, ideoloji, bireyi belli temsil anlarında çağırarak, düşüncelerini ve davranışlarını biçimlendirmektedir. (.....)

Bu noktada Stuart Hall, klasik Marksizmden farklı olarak Althusser'in üst yapının alt yapıyla zorunlu bağı koparan anlayışı benimseyerek; tahakküm alanlarının bu çağırma mekanizmaları boyunca değişkenliğinden söz etmektedir. Bu bağlamda özne ve kimlik konuları önem kazanmaktadır. Kimliğe Kimin İhtiyacı var? (1996) makalesinde ve Kültürel Kimlik Sorunu (1992) makalesinde temsil ve siyaset alanlarına gönderme yaptığı için önemli olduğunu vurgularken, kimliğin daima bir fark ve erteleme boyunca oluştuğunu, "olmak" yerine "haline gelmek" biçiminde işlediğini söylemektedir.

Hall, psikanalize ile yapısalcılığı birleştiren Lacan'ın önermelerini, kimliğin bilinçdışı süreçlerde oluştuğunu ve daima ötekini gerektirdiğini vurgulayarak kullanmaktadır (1996: 6-10). Özne konularının ve kimliğin; hiçbir zaman sabit olmadığını vurgularken; kimliğin çağırma nosyonu boyunca, dilde ve temsildeki odaklara, farklı özne konularına, bir dikişlenme/teğellenme boyunca kurulduğunu söylemektedir (1996: 6).

Hall, kimliğin bir fark ve erteleme boyunca oluşmasını açıklarken, post-yapısalcı yaklaşımın kurucularından Derrida'nın "differance" kavramına, post-yapısalcılığın çoklu anlam görüşüne gönderme yapmaktadır. Tahakküm yapılarının bütüncül niteliği yerine, onayla birlikte direnişi de içerecek biçimde alımlanabileceğini vurgulayan Hall, Foucaultcu iktidar nosyonunu da, iktidarın tüm insan ilişkilerine içkin olduğu ve Marksizmdeki gibi bir gizemleştirme ve zora dayalı anlayıştan farklı bakılması gerektiği anlayışını benimsemektedir.

Hall, Kartezyen özne anlayışının bütünlüklü ve merkezî yapısında olan, "düşünüyorum, o halde varım" önermesindeki eylemlerinin yegâne yaratıcısı benim şeklindeki anlayışa karşıt olarak aydınlanmanın öznesi yerine merkezsisiz, post-yapısalcı yaklaşımın önermelerinde var olan özne tasarımını benimsemektedir.

Marshall Berman'ın (1994) modernliğin yerinden ettiğini söylediği kimlikler, Hall'e göre etnik kimlikler, "bir yerdelik" duygusu kazandırmaktadır. Hall, küreselleşme sürecinde yerel kimliklerin küresel, küresel kimlik tasarımlarının da yerele eklemelendiğini vurgulamaktadır (1986).

Üretim ilişkilerinin yeniden üretiminin nasıl sağlandığı noktasında, eklemelenme kavramı, milliyetçilik ve futbol ekseninde ortaya çıkabilmektedir. Ulus-devlet çağı gerilemesine rağmen, bireyler futbol takımlarının başarılarını ulus-devletin gücü ile özdeşleştirilmesinde, milliyetçi kimlik nosyonlarına eklemelenebilmektedir. Bununla birlikte, ulusaşırı küresel medya pazarında, kişisel şirketler, yerel stratejiler benimseyerek yerel/ulusal/etnik kimliklerle bütünleşme yoluna gitmektedirler.

2. STUART HALL VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR

Stuart Hall, kültürel çalışmaların gerçek anlamda başlangıcını, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, İngiltere’de sosyal ve kültürel değişimin doğası üzerine yapılan tartışmalar olarak almaktadır. Kültürün, ticaret, endüstri kapitalizmi ve tüketim toplumu ile ilişkisinin ortaya konmasında, topluma daha organik bağlarla bağlanan disiplinler arası bir kuramsal yaklaşımın geliştirilmesi amaçlanmaktadır. 1950’lerde İngiliz toplumunun geçirdiği dönüşümün anlaşılma çabası içinde, Kültürel Çalışmalar İlk Yeni Sol olarak tanımlanmıştır. Hall, bu tanımlama çerçevesinde, Avrupa’daki “kültür krizi” ile ilgili insani bilimlerle girilen hesaplaşmada kültürel çalışmaların, kültürel değişime ilişkin şu temel sorulara odaklandıklarını vurgulamaktadır: “Kültürel değişimi, nasıl anlarız, tanımlarız, teorize ederiz ve bunların sosyal etkileri nelerdir?” (Hall, 1990).

Bu sorular kapsamında kültürel çalışmalar, İngiltere’de Thatcherizm’in kültür anlayışını, -ki Hall için Thatcherizm, kimin hâlâ gerçekten İngiliz olduğunu anlamaya çalışmak üzerine kurulu, aynı kimlik örüntülerine sahip bir toplum ve kültür politikası üzerine kuruludur-sorgulamaktadır. Oysa Hall’e göre Kültürel Çalışmaların amacı, politik ve ideolojik kültür anlayışına karşı kültürü politikleştirmek, Thatcherizm gibi kültür politikalarının ardındaki çıkarları deşifre etmeye çalışmak, kültürün anlamlandırılma süreçlerini deşifre etmek, kültürel ürünlerle karşılaşmada bunun ardındaki toplumsal çıkarları ortaya koymaya çalışmak ve kültürün üretim ve tüketim sürecini bir bütün olarak ele almaktır (Hall, 1990).

Hoggart ve Williams’ın kitle iletişiminin toplumdaki egemen ideolojilerin üretimi ve yeniden üretimini incelemelerinin ardından kültürün geçirdiği değişimlerle ilgilenen Kültürel Çalışmalar merkezi, 1960’larda ve 1970’lerde insanî bilimlerin kültüre bakışının pozitif ve negatif yönlerini sorgulamak üzerine de kuruludur. Hall, bu noktada, sosyal bilimler ve insanî bilimlerde teorize edilmiş bir kültür tanımının yokluğundan yola çıkarak; kültürün politikayla ilişkilendirilmesini içeren bir kültür tanımı geliştirilmesini ve disiplinler arası bir alan yaratma amacındadır. Bu bağlamda, yaptıklarını şöyle açıklamaktadır: “Sosyologların sosyolojiyi nasıl anladıklarına bakılmaksızın sosyolojiyi kullandık. İnsan bilimleri savunanlara aldırmadan da insani bilimleri kullandık. İnsancıl bir antropoloji projesi gerçekleştirmediğimiz konusunda ısrar ederek antropolojiden de yararlandık. Yaptığımız şey disiplinlerin etrafından dolaşmaktı”(1990: 14).

Hall’e göre disiplinlerarası bu çatışmalar, politik mücadelenin içinde yer almaktadır. Stuart Hall, yönetilenlerin direnişinde kültürün önemini öne çıkarmaya çalışmakta, ekonomik alt yapıya indirgenmiş bir kültür anlayışına karşı, kültürel kodlar ve anlamlandırma pratiği üzerine kurulu ideoloji kuramı ile ilişkilendireceği disiplinler arası bir çalışma geliştirmeye çalışmaktadır (Hall, 1992). Bu bağlamda Hall, Marksizmin sınıf sorunsalına ait olmakla Gramsci’nin Marksizmi etkilediği noktaları, İngiliz Kültürel Çalışmaları için önemli bulmaktadır. Gramsci’nin organik entelektüeline göndermede bulunarak yaşamı etkileyen bir gerilimle kuramsal yapıdaki kültürel çalışmaları yeniden tanımlamaktadır.

Hall’un Kültürel Çalışmalar Merkezinde Alman idealizmine, Hegel’e Weber’e ve idealist sanat eleştirisi okumalarına yönelmesinin nedeni disiplinlerarası bir yaklaşımın birikimini kurmak olarak düşünülebilir. Hall, Marksist kuramda çözümlenmeyen konular alanında Gramsci’den alınan verilerle yol almakta, Kültürel Çalışmaların teorik ve pratik arasındaki ilişkisinde entelektüellerin görevini, bilgiyi sistemin bütünü içinde değerlendirmek ve bu bilgiyi başka projeler içinde de kullanmak olarak tanımlanmaktadır (Hall, 1992). Bu bağlamda Kültürel Çalışmaların görevi de insanların olup bitenler üzerinde düşünmelerini sağlamak için düşünce yolları açmak, hayatta kalma stratejileri geliştirmek, ulusal kültür ulusal topluluk dışındaki her şeyi dışarıda bırakan anlayışa karşı direniş göstermektir (Hall, 1990: 16). Hall, bu görev yoluyla kültürel çalışmaların işini insani bilimler içinde kültürün politikayla ilişkilendirilmesini içeren bir gündem açmak olarak belirlemektedir.

Stuart Hall'e göre Althusser'in Marx'tan farklılıkları şu görüşleri çerçevesinde karşımıza çıkar. Halle'e göre, Marksist ideoloji kuramının klasik versiyonlarındaki iki indirgemeci eğilimi Althusser, bir sorun olarak görmekte ve bu sorunları kuramsallaştırarak tepki göstermektedir. İndirgemeci yaklaşım, toplumsal pratiğin farklı düzeylerindeki farklı türden toplumsal çelişkiyi, tek bir yönetici toplumsal ve ekonomik örgütlenme ilkesiyle; klasik Marksist deyişle üretim tarzı ya da toplumsal bir formasyonun farklı düzeylerini birebir denkleşme bakımından açıklamaktadır. Hall'e göre, bir pratik düzeyini bir başkasına kolayca indirgemenin olanaksızlığını belirtmesi bakımından Althusser, Marksist kuramın klasik versiyonlarındaki indirgemeci eğilime karşı, Marksist problematiğin terimleri içinde kalan ancak bazı kurallarıyla açıkça bağını koparmış bir alternatif önerir.

İkinci farklı nokta birincisinin sonucudur. İndirgemeci bir Marksizm anlayışından kopuşu savunması ile Althusser, farklılığın kuramsallaştırılmasını da sağlamıştır. Hall'e göre bu kuramsallaştırma, farklı kökenleri olan farklı toplumsal çelişkilerin bulunduğu, tarihsel süreci ilerleten çelişkilerin hep aynı yerde ortaya çıkmadığının ve hep aynı tarihsel sonuçları olamayacağını kabul edilmesidir. Bu noktada Hall, farklılık içinde ve farklılıkla birlikte yaşamaya olanak sağlayan bu kuramsal yapıda var olan, farklı çelişkiler arasındaki eklemleme ve çelişkilerin işlediği farklı özgülükler ve zamansal süreler hakkında ve işleyiş biçimleri hakkında düşünme gerekliliğini vurgulamaktadır.

Stuart Hall, Althusser'in belirlenim ve nedensellik konusundaki açıklamalarını da değerlendirir. Althusser, çelişkinin üst belirlenimi ilkesi ile siyasal ve ideolojik pratiklerin ekonomik olanla zorunlu bir denklik içine gireceği bilgisini reddeder. Hall, zorunlu olarak bir denkleşme olmadığının söylenmesini şu noktada zararlı bulmaktadır:

Denkleşme zorunluluğunun olmadığı doğrudur ancak bu bilgi yeni bir bakış açısıyla formüle edilebilir. Bu da şudur: Evet, bir sınıfın ideolojisi bu sınıfın kapitalist üretimin ekonomik ilişkilerindeki konumuna tekabül ettiğini garantiye alan bir yasa bulunmamaktadır. Ancak, böyle bir durum da söz konusu olabilir. Yani ideoloji ve sınıf bir şekilde birbirine eklenerek, toplumsal bir güç de üretebilir. Yani ideoloji ve sınıf bir şekilde birbirine eklenerek, toplumsal bir güç de üretebilir. Bu noktada Hall, Lenin'in sözlerine atıfta bulunarak, 1917 Devrimi'ni örnek gösterir. Benzeri görülmemiş bir tarihsel durumu sonucu olarak, birbirinden farklı akımlar, sınıflar, çabalar 'uyumlu' bir tarzda birleşmiştir.

Hall, bu noktada, Althusser'in Marx İçin'de (2015) belirttiği şekliyle çelişkinin böyle bir devrimci gücü olması için koşullar ve akımlardan beslenmesi gerektiğine katılır. Ancak Hall, bu güçlerin ve koşulların getireceklerinin ancak pratik yoluyla kurulabilecek bir eklemleme olduğunu düşünmektedir. Yani Hall'e göre bu güçlerin, koşulların varlığı, eklemleme koşullarının varlığı olmayacaktır. Dolayısıyla Althusser'in 'zorunlu denkleşme olmadığı' sonucunu doğuran "çelişkinin üst belirlenimi" ilkesine Hall, eklemlemelerin tarihi yapısını-tarihi eğilimleri-gözdardı etmeksizin katılmaktadır. Burada, Althusser'in çelişkinin üst belirlenimi ilkesine Hall'un katkısı şu noktadadır: Yapı ve pratik arasındaki eklemlemeler, kapitalist üretim tarzının yapı ve kanunlarında, garantiye alınamayacak tarihsel kopuş ve kaymalar yaratabilir. Ancak Hall, bu bilginin toplumsal yapı içindeki konumumuzdan kaynaklanan eğilimlerin bulunmadığı anlamına gelmediğini söyler. Dolayısıyla her ayrı toplumsal ilişki yapılarına ait birey, o konumlanışla bağlantılı 'potansiyel' bir eğilime sahiptir. Ancak bu eğilim, zorunlu olması gerekmeyen bağlar yani potansiyel olarak var olabilecek ancak mutlak ve sabit olarak nitelenemeyecek bağları içerir.

Tüm bu değerlendirmelerin sonunda Hall, farklı toplumsal grupların farklı pratik koşullarının bir araya getirebileceğini ve bu grupların tarihsel bir güç olarak müdahale etme gücüne sahip bir sınıf haline gelebileceğini düşünmektedir. Bunun yolu da, farklılıkların bir irade halinde eklemlemesinin geliştirilmesinden geçmektedir.

3. ALTHUSSER'İN İDEOLOJİ İLE İLGİLİ GÖRÜŞLERİ VE STUART HALL'UN DEĞERLENDİRMELERİ

Althusser, ideolojide sınıfsal indirgemeciliğe karşıttır. Yani, bir toplumsal sınıfın ideolojik konumunun her zaman onun toplumsal üretim ilişkilerindeki konumuna tekabül etmeyeceği görüşündedir. Althusser, Marks'ın Alman İdeolojisi'nden (2013) çıkarılan şu görüşü eleştirmektedir: “Yönetici sınıfın özgül bir ideolojiye konumlanmış kendi düşüncesi bulunur”. Bu görüşte, Althusser'in eleştirdiği nokta, hâkim sınıfların çıkarlarının sağlandığı isabetli fikirler içinde de çatışmalar olduğunu ve tarihsel süreçte ezilen sınıfların kendi çıkarlarını tanımlamak için yönetici fikirleri kullandığının anlaşılmasına olanak vermemesidir. Althusser'in ikinci eleştirisi yanlış bilinç üzerinedir. İnsanların, gerçeği görmelerini engelleyen bir maskeleye ile işleyen yanlış bilinç kavramsallaştırmasında, her zaman hâkim ideoloji ile büyülenmiş sabit bir yığından söz edilmektedir. Üçüncü olarak, bilginin özgül bir pratiğin sonucu olarak üretilmesi gerektiği üzerinedir. Özgül bir pratiğin yani o koşullarda oluşan pratiğin sonucunda oluşanlar dilde temsil edilir. Dolayısıyla anlam özgül koşullarda, bir yasaya tabî olmadan, ideolojik ve kuramsal bir çalışmanın sonucu olarak üretilir.

Devletin İdeolojik Aygıtları'nda (1991) Althusser, ideolojinin aile, kilise, okul gibi üst yapılar alanında yeniden üretildiğini söylemektedir. Üst yapılar emeği 'yetiştirerek' emeği yeniden üretir. Burada yeniden üretilen ideoloji, hâkim sınıfın ideolojisidir. Bağımlı sınıfların ideolojisi, hâkim sınıfın işlev ve çıkarlarına uyarlanan bir ideoloji gibidir. İdeolojilerin ortaya çıktığı yeri, esasta, dil olarak görür. Dil ve davranışın temelindeki ideolojik düşünce örüntüsünün yapı bozumuna uğratılması gerekir. Althusser'e göre, bir insanın fikirleri, eylemlerine yansır, eylemler de pratiklere sokulur. Dolayısıyla Althusser için, ideolojiler fikirler değil, pratiklerdir.

Althusser'in ideoloji üzerine düşüncelerinden bir diğeri özne kategorisi üzerindedir. Buna göre, ideolojik söylemler, bireyi söylemin özneleri olarak çağırır ve kurarlar. Bu yolla ideoloji, özne aracılığıyla işlev görür. Devletin İdeolojik Aygıtları'nda (1991) ideoloji üzerine kurulan bu yapı, Marx İçin'de (2015) ideolojinin temsil sistemleri olarak tanımlanması şeklindedir.

Althusser ideolojileri, temsil sistemleri olarak tanımlar ve ideolojik bilginin pratiklerin sonucu olduğunu kabul eder. Yani fikirler, toplumsal pratiklerde maddeleşir ve toplumsal pratikler söylem alanının içinde yer alır. Bu, ideolojinin dışında toplumsal bir pratik olmadığı anlamına gelir. Oysa Hall'e göre, söylem alanının dışında da toplumsal pratikler olabilir. Dolayısıyla Hall, pratiklerin tümünün ideoloji içinde düşünülmesine katılmamaktadır. Ayrıca herhangi bir toplumsal formasyonun farklı ideolojik söylemlerin etkileşiminden ortaya çıkabileceğini savunur. Böylece, Althusser'in hâkim ideolojiye bağlanmış 'bağımlı ideoloji' fikrini eleştirir. Althusser'de bulunan ideolojinin dışında bir toplumsal pratik olmadığı görüşü üzerine Hall, pratiğin özgül yanına değer verir.

Althusser, gerçek varoluş koşulları sözünü ideoloji ve temsil sistemleri bağlamında kullanmaktadır. İdeoloji, gerçekliğin kendi kendine yansımaları değil, bireylerin bu ilişkiyi tahayyül tarzıdır. İdeoloji, gerçek varoluş koşulları ile bunların anlamlandırılmasının/deneyimlenmesinin karmaşık bir temsildir. Bu temsile, bilinç dışı süreçler ve öznenin alımlayışı etki eder. Hall ise, toplumsal ilişkilerle onların ideolojik temsil ve deneyimlerinin ayrı düşünülmesine karşıdır. Çünkü insanlar, zaten kendi dışlarında gelişen bu ilişkiler içine doğarlar ve temsil olmadan, toplumsal ilişkilerin kavramlaştırılması olmadan, toplumsal bir pratik zaten geliştiremeyecektir.

4. LACAN'IN PSİKANALİTİK YAKLAŞIMI VE KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR

Lacan'ın psikanalitik yaklaşımına kültürel çalışmalar alanında hangi çerçevede başvurulduğunu açıklamak gerekir. Lacan'ın özne kuramının kültürel çalışmaların ideoloji anlayışına katkıları olmuştur. Hall, kuramsal alanın kültürel çalışmalar ile kesintiye uğratılabilir bir yanı olduğunu vurgulamaktadır. Bunlardan ilki feminizm, ikincisi ırk sorunuyla ilgili çalışmalardır.

Bu çalışmaların temelinde öznelğin nasıl kurulduğu sorunu, bilinçdışı psikanaliz kuram ile toplumsal kuram arasındaki ilişkinin kurulmasında özne ve öznelik sorunu, kamu alanının yanında kişisel alanda işleyen güç kavramı ve cinsellik sorunları yer almaktadır (Hall, 1992).

Kültürel çalışmalar, sınıf meselesini göz ardı etmeden cinsiyet, ırk ve benzeri konulardan kaynaklanan çelişkilerin belirleyici olabileceği noktasında “olasılıklar ufku” içinde hareket ederek klasik marksizmden ayrılmaktadır. Bu noktada, Gramsci’nin ve Althusser’in teorik mirasının yanı sıra Kültürel Çalışmalar, Lacan’ın psikanalitik yaklaşımına özne (subject), kimlik (identify), özdeşleşme/kimliklenme (identification), tanıma (recognition) ve yanlış-tanıma (misrecognition) kavramlarını kullanırken başvurmakta; özellikle kültürel kimliklerle ilgili çalışmalarında özne konumunun nasıl üretildiği, ‘Ben’ ve ‘Öteki’ ilişkisi kimlik ve fark ilişkisi çerçevesinde tartışılmakta; dil, özne ve ideoloji ilişkisinin Lacancı yorumlarına kimi kez çeşitli itirazlar yöneltilmektedir.³

Lacan’ın psikanalitik yaklaşımı, Hall’ün modern dönemde kimlikle ilgili sabit benlik duygusunun kaybı noktasında öznenin yerinden edilmesi ya da merkezsizleşmesi olarak adlandırdığı (Hall, 1992) bağlam ile yani ‘kimlik krizi’ ile ilişkilendirilmektedir. Freud’un bilinçdışından etkilenerek Lacancı psikanaliz, öznenin oluşumunda, çocuğun kendisini dışsal bir imge (aynadaki yansıması) yoluyla tanıdığı için kendisini yine o dışsal imgeye göre konumlandığını söylemektedir (Lacan, 1992: 2). Ayna evresi olarak adlandırılan dönemde, kendi imgesini bir aynaya bakarak, aynadaki imgenin (Öteki’nin) bakışıyla özdeşleşerek kuran bir çocuktan söz edilmektedir. Öznenin oluşumunda ‘imgesel düzen’ olarak tanımlanan bu evrenin ardından dile giriş ve Oedipus kompleksini içeren ‘simgesel düzen’ egemen olmaktadır. Özne, imgesel düzende kaldığında ‘ideal’ olarak benimsenen özdeşleşme nesnelere dönüşebilmektedir. Lacan’ın psikanalitik kuramında yer alan Öteki ile ilişki, Hall’un kimlik tanımına şöyle yansımaktadır:

Her şeyin ötesinde ve sürekli olarak ortaya konan şekillerinin tam tersine, kimlikler bir farklılık boyunca oluşur, dışarıda oluşmaz. Yani Öteki ile kurulan ilişkiyi gerektirir. Onun ne olmadığı, eksikliklerinin ne olduğu, dışında bıraktığı kurucu öğeleri ne olarak tanımladığı ile ilgilidir (Hall, 1996: 3).

Lacan, psikanaliz ile yapısalcı dilbilimi arasında kurduğu ilişkide, “bilinç dışı bir dil gibi yapılaşmıştır” (2007: 13) söylemini kullanmaktadır. Hall, benzer bir tanımlamayı kimlik ile ilgili olarak yapmakta, kimliğin bilinçdışı süreçlerde oluştuğunu, asla tam olmadığını, eksik ve tamamlanmayı bekleyen, bir süreç boyunca oluşan bir yapıda olduğunu vurgulamaktadır (1992: 280). Tam, kesin ve bütünlüklü bir şey olmadığı için, kimliğin oluşum süreci araştırılmalıdır. Psikanalitik yönden devamlı kimlik arayışı içinde olmamızı, Hall çok yönlü ve dolgun olmanın sunacağı/vereceği haz ilkesi ile açıklamaktadır. (1992: 280).

Bu noktada, dil ve dilin anlamlandırılma pratiği ile kültürel çalışmaların alanında bir ortak temel oluşmaktadır. Lacan’a göre öznenin, kültürün simgesel düzenine geçişi, beraberinde, bir bölünmeyi getirmektedir. Çünkü bireyin, kendiliği ile kültürel kimliği arasında bir uçurum oluşmaya başlamakta; bu da kendini sürekli sosyo-kültürel kodlar bağlamında düşünen öznenin yabancılaşmasına neden olmaktadır. Öznenin simgesel düzene girmesi kendini ‘temsil’ eder hale gelmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda, birey, bireysel özgürlüğü ile kendini ortaya koyduğu düşüncesi içindeyken davranışları ideoloji tarafından yönlendirilmektedir. İdeolojinin özneyi bu şekilde kurmasını Althusser, Lacan’ı kullanarak çağırma (interpellation) olarak adlandırmaktadır. Söylemsel ve ideolojik alanda öznenin kurulması bu kavramla tanımlanmaktadır. Lacan’ın özne anlayışının Kültürel Çalışmaların ideoloji kuramına katkısı, ayna evresi ile ortaya çıkan ve Althusser’in Lacan’dan ödünç aldığı ‘yanlış-tanıma’ (misrecognition) kavramında da belirlemektedir.

³ Kültürel kimlik sorunu ve Lacan’ın özne kuramı ile ilgili bkz. (Hall, 1992). Lacan’ın ayna evresi kavramsallaştırılması ve Hall’un eleştirileri için bkz (Hall, 1996). Hall, “söylemin dışında pratik yoktur diyen” Lacan’ı, her şeyi üst yapıya çöktürmekle suçlamaktadır (1986).

İdeoloji-özne ilişkisini ikincil bir ilişki; 'ilişki ile ilişki' biçiminde ele alan Althusser, ideolojinin işlevini bir temsil etme, edilme biçiminde ifade etmekte ve bu temsile bilinç dışı süreçler ile öznenin alımlanışının etkisinden söz etmektedir (Hall, 2005). Kristeva ise Althusserci ve Lacancı psikanalizi bir araya getirerek, ideolojik öznenin dilde nasıl oluştuğunu kuramsallaştırmaya çalışmaktadır (Burniston ve Weedon, 1980). Dolayısıyla psikanalitik kuramın özneyi ideoloji kuramına sokması ile, arzu felsefesi ve yoksunluk üzerinden yaklaşımlar geliştirilmiş, bunları Foucault'nun iktidar teorisini devlet ve işleyişinden ziyade öznel arası, kimliği kurucu bir ilişki türü biçiminde oluşturması izlemiştir.

Kültürel Çalışmalar, marksizm ve psikanaliz arasındaki ilişkiyi her iki konunun epistemolojik ve kuramsal bileşenlerini yapılandırarak kurmaktadır. Tarihsel materyalizm ve psikanaliz arasındaki uygun bir karşılaştırma olanağı sağlamayı yeni kuramın ilk işlerinden biri sayılması da bundandır. Sınıf mücadelelerinin yanında feminist bilincin oluşturulması ve cinsiyet ayrımcılığına karşı çıkılmasına yönelik kuramsal gelişmeler de bunların sonucudur. Sosyal teori üzerine geliştirilecek kuramların psişik ve ekonomik alana dair ortaya koyacakları yeni şeyler, artık bu birikimin üzerine temellenmektedir.

5. KÜLTÜREL ÇALIŞMALARIN KODLAMA VE KODAÇIMI KAVRAMLARI

Toplumdaki egemen ideolojilerin üretimi ve yeniden üretiminin ele alınıp incelenmesinde medya metinleri temel göstergeler olmaktadır. Anlamın üretimi ve tüketimi ideoloji bağlamında incelendiğinde egemen ideolojinin üretiminde egemen söylem yapılarının metne nasıl iliştilendiğine, metinde nasıl yapılandırıldığına ve alımlayanın bu söylemi nasıl yeniden ürettiğine ya da kendi direniş kültürünü/dilini nasıl yarattığına ardından da toplumsal düzende medya metni aracılığıyla üretilen söylemin okuyucu tarafından ne şekillerde alımlandığına bakılacaktır. Böylelikle, haberdeki ideolojinin söylemsel çözümlemesi, öznelerin hangi anlam yapıları/kodlar çerçevesinde çağrıldığı ve bu hegemonik yapıya eklenmenin olup olmadığı/nasıl olduğu dilsel ifadelerden yola çıkılarak ortaya konacaktır.

"Bir anlık gaflete düştüm, pişmanım" başlıklı haber metnindeki ideolojinin, okuyucu yorumlarını da içerdiğinden haberin üretim, tüketim ve yeniden üretim süreçlerini kapsayacak biçimde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Söylemin alımlanmasına ilişkin Hall (1980), başat-hegemonik okuma, müzakereci okuma, karşıt okuma biçiminde üç farklı okumadan söz etmektedir. Burada, izleyicinin, başat kod içinde mi yoksa ona karşıt ya da profesyonel kodların yanı sıra bazı karşıt yollarla da mı anlamlandırılmayı gerçekleştirdiği araştırılmaktadır. Dolayısıyla, haber metninde kültürelci yaklaşımların vurguladığı anlamın okuyucu ile etkileşiminden doğduğundan yola çıkılarak inceleme yapılmaktadır. Hall, bu durumu şöyle belirtmektedir: "Biz 'belirlenmiş' değil baskın diyoruz, çünkü bir olayı birden çok 'eşleştirme' içinde düzenlemek sınıflandırmak belirlemek ve kod açıklamak olasıdır" (1980: 134). Bununla birlikte Hall, Encoding/Decoding makalesinin ilerleyen bölümlerinde kodlama ve kod açıklama arasında zorunlu bir benzerlik olmamasına rağmen, ilkinin sonrakini 'tayin ettiğini' ancak tam olarak garanti edemeyeceğini vurgulamaktadır. Haber üretiminde de baskın kodlar, hegemonik kodların, özellikle baskın doğrultudaki işleyişlerine açık olmayan bir şekilde dayanarak, yeniden üretilmesine hizmet etmekte olduğunu söylemektedir (1980: 135).

Çalışmada 02.06.2008 tarihinde Milliyet Gazetesinde yayınlanan bir haber ve okuyucu yorumları değerlendirilecektir.⁴ Hall'un ifadesiyle "olaylar, haber yapma sürecine görünür olur olmaz ideoloji alanına girerler" (1973: 182). İdeolojik temaların haber metinlerinde işleyişi ise iki seviyenin birbirine bağlanması şeklinde olmaktadır. Bu seviyeleri Hall şöyle açıklamaktadır:

Bir taraftan, yakın siyasi ve ahlaki değerler açısından dünyayı sınıflandırıp; burada –ve- şimdi açısından olaylara özgül ideolojik bir göndermede bulunurlar.

⁴ <https://www.milliyet.com.tr/gundem/tecavuze-ugrayan-esini-bicaklayan-koca-bir-anlik-gaflete-dustum-pismanim-762033> . Haber 02.062008 tarihinde Milliyet Gazetesi'nde yayınlanmıştır.

Böylece yüzleri, adları, hareketleri, atıfları, nitelikleri ödünç verdikleri bir temayı olayın içine yerleştirirler. İdeolojik temalara oyuncu ve sahne temin ederler; her şeyden önce konu alanı içinde çalışırlar (1973:182).

Dolayısıyla kadına ilişkin egemen söylem, sözcüklere, anlam yapılarına iliştirilmiş biçimde, arka planda durmaktadır. Haberin başlığında kocanın affettirici sözlerine odaklanmaktadır:

Başlık: “Bir anlık gaflete düştüm, pişmanım”.

Haberin girişi ise “...Çok pişmanım. Eşime tecavüz edenler cezasız kalmaması diyerek tepkisini dile getirdi” biçiminde tamamlanmaktadır. Sözcük seçimini, anlam üretiminde iş gören kodların seçimi olarak tanımladığımızda, Hall’un belirttiği gibi “bir gazetenin fotoğraflarında ve yazılarında somutlaşan ideolojik kavramlar dünya hakkında yeni bir bilgi üretmezler. Dünya ‘farkındalıkları üretir: ‘ürkütücü basitlikler ya da ritüel bir işlev inanç sistemine sahiplenmeyi öğreniriz” (1973: 184). Burada haberdeki ideolojinin çözümlenmesinde adama ve kadına dair açıklayıcı kodların neler olduğuna ve bu kodların nasıl kurulduğuna, olayın nedeni olarak gösterilen şeyin ne olduğuna, nasıl hikayeleştirildiğine ve neden-sonuç bağlantılarının ne şekilde kurulduğuna bakılmasında yarar vardır. Kocaya ilişkin, “U.B. , eşinin kendi rızasıyla bu kişilerle birlikte olduğunu düşünüp bıçaklayıp namusunu temizlemek istediğini söyledi”. “Öfkeli koca U.B.,.....serbest bırakıldı”. Haberdeki anlatı, kadının yaşadıklarının dehşeti üzerinden değil, kocanın yanlış anlaması ve pişman olması üzerinden kurulmaktadır. Egemen söylemdeki namusunu temizleme algısına, haberdeki söylem eklenmektedir; söylem, doğallaştırılmış haber değerleri ve anlatısı içinde ideolojik alanı gizleyerek var olanı meşrulaştırmakta, yeniden üretmektedir. Böylelikle gerçeklik, şeylerin anlamlandırılma tarzlarının sonucu olarak kavranmaktadır (Hall, 1994: 82). Hall, haber değerlerinin ideolojik düzlemde “kaynaklandığını vurgulamakta ve bu değerlerle ideoloji ilişkisini şöyle kurmaktadır:

“Haber değerlerinin yapısı, haber üretiminde yansız, işlevsel bir seviye olarak belirir. Haber doğal olarak öyküleri ve olayları kişilerle ilişkilendirir: O, toplumsal dünyadaki nitelikleri, statüyü, konumları anonim olaylara bağlar: ‘drama’yı, insan çıkarlarını kişisel olmayan tarihsel güçlerin arkasında arar bulur. Neticede kullanabilir bu değerler yansız değerler değildirler. Althusser’in savladığı gibi, bir söylemin ideolojik olması, kesinlikle özne kategorisi ile birlikte kullanımıyla ve okuyucuda bilinen tanımlar üretmeyle sağlanır” (Hall, 1973).

Bu noktada, toplumdaki kadın- erkek hiyerarşisinin, namus cinayeti işlemenin meşruiyetinin haberin diline yansıdığı görülmekte; haber metni, bu güç- iktidar ilişkilerinin dönüşümüne ilişkin herhangi bir olanak sunmamaktadır. Haberdeki vurgu, kadının yaşadıkları üzerinde değil, kocasının yanlış anlaması ve bu yolla ortaya çıkan mağduriyeti üzerine odaklanmakta, kadın haberin sessiz nesnesi olmaktadır. Bu sessiz nesneye ne yapıldığı anlatılırken ev adresi dahi açıklanmaktadır:

“Dün saat 02.00 sıralarında, Hatay Senti 200 sokak 4/4 numarada meydana gelen olayda, çiftçi 42 yaşındaki U. B., misafirlğe gittiği akrabalarının evinde 3 yaşındaki kızı A.B.'nin gözleri önünde 6 kişinin tecavüzüne uğradığını anlatan, konuşma güçlüğü çeken 20 yaşındaki eşi H.B.'yi baldırından bıçaklamıştı. Baldırından 4 kez bıçaklanan H.B., İzmir Eğitim ve Araştırma Hastanesi'ne kaldırılırken, yaşadıklarını basın mensuplarına anlatan U.B., polis tarafından gözaltına alınmıştı”.

İdeoloji, haber metninde, Hall’un belirttiği gibi hem yazının belirlediği özgül yorum hem de içinde ideolojik söylemin sürdürüldüğü genel bir ambiyans biçiminde işlemektedir. İdeolojik temalar, siyasi ve ahlaki değerler açısından dünyayı sınıflandırıp, özgül bir ideolojik göndermede bulunurken, yüzleri, adları, hareketleri, atıfları, nitelikleri ödünç verdikleri bir temayı olayın içinde yerleştirmektedirler. İçinde çalıştıkları konu alanında ideolojik temalara oyuncu ve sahne temin etmektedirler (Hall, 1973).

Olayın mağduruna ilişkin bilgi ise son cümlede “Bu arada” sözcükleri ile önemsizleştirilmektedir: “Bu arada, genç kadına tecavüz edilmesiyle ilgili Adli Tıp Kurumu raporunun beklendiği, hastanedeki tedavisine devam edilip durumunun iyi olduğu bildirildi”.

Böylelikle haberdeki egemen yapı, biçimsel haber değerleri ve sözcük oyunları ile kurulmakta, Hall'un ifadesi ile 'gazeteciler', haberdan, sanki olaylar kendilerini seçiyorlarmış gibi bahsetmektedir (1973). Bu bağlamda, yansızlaştırılma görünümü altında kendilerini seçtiğini düşündürten haberlerin, seçimlerinde ve oluşumunda gizli bir derin yapı bulunmaktadır.

Okuyucunun anlamlandırma pratiği noktasında okur-yorumları incelendiğinde, Hall'un okuma konumları dikkate alınarak şu değerlendirmeler yapılabilir: Hall, egemen müzakereci ve karşıt okuma olanaklarının yanı sıra, metinle karşılaşan okuyucunun metnin sınırlılığının yanı sıra kendi ideolojik, ekonomik, tarihi sınırlılıkları ile bağlantılı bir ikinci sınırlılıkta bahsetmektedir. Anlamın, haberdeki başat söylemin dışındaki bir şeye odaklanarak oluşturulması da söz konusu olabilmektedir (Hall, 1980). Medya metninin anlamlar çerçevesinde oluşan bir mücadele alanı içinde var olduğu anlamlandırma sürecinin de karmaşık bir yapılaşmaya sahip olduğunu göstermeye çalışan Kültürel Çalışmalar açısından yukarıda ele alınan haber metni ideolojik analizini okuyucular açısından ele alındığında, özneler haber metni aracılığıyla çağrıldıkları ve kadına ilişkin egemen çıkarlar çerçevesinde oluşturulmuş ideolojileri ne şekilde anlamlandırmaktadır? Hall'un ifade ettiği şekilde, egemen, müzakereci ve karşıt okumalar olabilmekte midir?

Özneler arasında anlamlar üzerinden metindeki çağırma pratikleriyle birlikte süren mücadelede farklı okumalar yapılabilmekte midir? Anlamlandırma pratiği, müzakereci ve karşıt okumada, yargı kararına duyulan tepki üzerinde şekillenmektedir. Bu durumda, okuyucular, söylemin dayattığı kodlara direnebilmekte ve metinleri müzakere ederek okudukları görülmektedir.

«Yazıklar olsun 6 kişi bir kadına tecavüz ediyor ve daha sonra serbest kalıyor. Kocasını bıçaklıyor ve daha sonra serbest kalıyor. Olan yazık kadına oluyor ve biz adaletten bahsediyoruz. Yazıklar olsun o 7 kişiyi serbest bırakana.

«Adalet bravo gerçi karar biraz eksik. Adama ödül verilmeliydi. Ne hale geldik yaaa. Yeri yurdu belli Gençay Gürsoy gözaltına alınıyor. Ama böylesi serbest. (Okuyucu metni seçici algı yoluyla başka bir konu ile karşılaştırarak değerlendirmektedir)

«Üstüne bir de ödül verselerdi bari????????????????????????????????İNANAMIYORUM. İNANILMAZ.»

«Bravo hakim bey...Türk yargısına ne diyebiliriz ki adam istediğini yapıyor sonra serbest kalıyor 1 hafta sonra adam karısını öldürür ondan sonra içeri girer 3 5 yıl sonra aramızda ne diyelim...»

«Nasıl bir adalet? İnsanın canı malı o kadar mı ucuz bu memlekette?»

«Bu tür olayların Türkiye'de cezası yok. Şimdi eşini yaralayan koca hâkimin karşısında pişmanım dedi ama iki sonra, hâkimin karşısına katil olarak geldi mi ne olacak?»

«Bu nasıl adalet? Nasıl oluyor da kadının evine girip tecavüz ediyorlar ve serbest bırakılıyor. Bu adalet mi? Öyleyse kimsenin canı ve namusu güvende değil. Öyleyse herkes kendi adaletini uygulasin. Bunlar değil serbest bırakılmak hücreye kapatılmalydılar. Şimdi insanız diye utanmadan geziyorlar».

Ancak yukarıdaki okur yorumlarından ilk ikisi diğer yorumlardan farklı olarak, öncelikle kadına acıma üzerinden haberi okumakta ardından yargı kararını kendi donanımları içinden eleştirmektedir: «Zavallı kadın zavallı kadın. Başına gelmedik kalmadı adam şimdi kadını tekrar bıçaklamaya başlarsa suçlu kim?» Müzakereci okumaya girebilecek bu değerlendirmenin ardından ise «Düşene vurmak yakışmaz» şeklinde bir okuma yapılmaktadır. Görünen o ki, bu okuyucu, haberi diğer okuyucunun yorumu üzerinden değerlendirmekte, anlamlandırma pratiğini kendi kültürel dili çerçevesinde diğerlerinden farklı bir yerde kurmaktadır.

6. SONUÇ

Kültürel Çalışmalar, ilk gününden beri farklı disiplinler ve disiplinler arası çalışmalardan beslenen ve pek çok anlama gelen sosyal ve kültürel değişimin doğası ve kültürün politikleştirilmesi üzerine kurulu bir çabadır. Kültürel Çalışmalar, toplumsal alanla kültürel ve siyasal alanın ilişkilendirilmesinde, 19. yüzyıldan itibaren Batıda kültür üzerine düşünme pratiklerini, kültürün nasıl teorize edilebileceğine ilişkin yeni sorular sorma yollarıdır.

Stuart Hall ve Kültürel Çalışmalar yaklaşımı, toplumsal yapıdaki güç ilişkilerini teorik olarak ortaya koymakta, bu alanda sosyal teorinin mirasını kullanmaktadır. Sosyal teori içerisinde, feminizm, psikanaliz ve ırk meselesi ile ilgili konulara özellikle ağırlık vermektedir. İktidarın analizinde salt sınıf çelişmesine dayanmadan toplumsal cinsiyet, cinsellik ve ırk alanında da tahakkümün nasıl farklı biçimlerde işleyebileceğini açıklamaya çalışmaktadır. Bu anlamda, ülkesinin kültür politikalarını incelemekte ve kültürün politikleştirilmesinde temel konuları gündeme getirmektedir.

Bu noktadaki kapitalizmin üretim ilişkilerinin her şeyi açıklamaya yetmeyen yapısını göstermeye çalışmaktadır. Söylem ve temsil çalışmalarında anlamlandırmanın nasıl işlediği üzerinde sosyal teoriye önemli katkılar sunmaktadır. Hall, tahakkümün iktidar ve farklılık tarafından biçimlendirilen; tahakkümün altına alınan ve alınamayan konular içerisinde biçimlenen ilişkiler alanına gönderme yaparken; Althusser'in ideoloji anlayışını da kullanmaktadır. Althusser'in düşüncesinde ideoloji, koşullarla yaşanan bilinçdışı kategorilerdir. Dolayısıyla Althusser için ideoloji, pratikler arası bir ilişkidir; ilişkilerle yaşanan ilişkidir. Stuart Hall, tahakküm yapılarının, iktidar ve farklılık tarafından biçimlendirilen ilişkiler alanı olduğunu vurgularken; ideolojinin, temsilde, metinde, dil ve söylem alanındaki işleyişine vurgu yapmakta; bu alanlardaki işleyişin, yapıların kodlamanın ve kod açımının, anlamlandırmanın nasıl şekillendiğini sorunsallaştırmaktadır.

Stuart Hall, temsil ve anlamlandırma pratikleri içindeki kodlama ve kod açımamayı incelerken, salt Althusser ve Gramsci'nin teorik mirasından değil, Lacan'ın psikanaliz kuramından da, Ben ve Öteki ilişkisi, özne ve öznellik sorunu, tanıma, yanlış tanıma, özdeşleşme ve kimlik kavramlarını kullanarak yararlanmaktadır. Çalışmada sonuç olarak ele alınan haber metni üzerinden kodlama ve kod açımama sürecinin bütününde, özneleri kuran söyleminin yanında eleştirel bir okumanın varlığı ortaya çıkmakta; ancak bu eleştirel okuma olaya ilişkin olmakta, olayın haber haline getirilirken egemen kodları yeniden üretmesine ilişkin değerlendirmeler içermemektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser Louis (1991). *Devletin İdeolojik Aygıtları*. Çev. Yusuf Alp, Mahmut Özışık. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Althusser Louis (2015). *Marx İçin*. Çev. Işık Ergüden. İstanbul: İthaki Yayınları
- Berman, Marshall (1994). *Katı Olan Her Şey Buharlaşıyor*. Çev. Ümit Altuğ, Bülent Peker. İstanbul: İletişim.
- Burniston, Steve; Chris Weedon (1980) "Ideology, Subjectivity and the Artistic Text" *Culture, media, Language: Working papers in Cultural Studies, 1972-79*. Ed. Stuart Hall, D. Hobson, A. Lowe, P. Willis. London: Hutchinson. 199-229.
- Dursun, Çiler (2001). *TV haberlerinde İdeoloji*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Hall, Stuart (1973). "The determinations of News Photographs", *The Manufacture of News*, Der. A. Cohen ve J. Young. Sage Publications. 177-189.
- Hall, Stuart (1980). *Encoding/Decoding Culture Media and Language*.
- Hall, Stuart (1994). "Reflections upon the encoding decoding Model: A interview with S. Hall". *Viewing Reading Listening: Audiences and Cultural Reception*. Westview Press.
- Hall, Stuart (2005). "İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulanın Geri Dönüşü" Mehmet Küçük (Der.) *Medya İktidar İdeoloji*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Hall, Stuart (1990). "The Whites of Their Eyes: Racist Ideologies and the Media" *The Media Reader*, ed. M. Alvarado ve J. O. Thompson, UK: BFI Publishing.
- Hall, Stuart (1980). *Culturel Studies: Two Paradigms*. *Media Culture and Society* 57-72.
- Hall, Stuart (1985). *Siyaset ve İdeoloji: Gramsci*. Çev. Sadun Emrealp. Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Hall, Stuart (1986). "Gramsci's relevance fort he Study of Race and Ethnicity" 411-440 *Critical Dialogues in Culturel Studies*, ed. Kuan- Hsing Chen, Routledge, UK.

Hall, Stuart (1986). On postmodernism and articulation: an interview with Stuart Hall” Critical Dialogues in Cultural Studies, Routledge. UK.

Hall, Stuart (1990). The Emergence of cultural studies and the crisis of the humanities” October 53, 11-23.

Hall, Stuart (1992) The Question of Cultural Identity” Modernity and Its Future, ed. S. Hall, D. Held Cambridge: Polity Press.

Hall, Stuart (1992) Cultural Studies and its theoretical Legacies. Critical dialogues in cultural studies (ed.) Kuan-Hsing Chen, Routledge, UK.

Hall, Stuart (1996)”Who Needs Identity?” Questions of Cultural Identity, ed. S Hall.; P. Dugay . London.1-17.

Hall, Stuart (2005) Anlamlandırma, Temsil İdeoloji: Althusser ve Post-yapısalcı Tartışmalar” Kitle İletişim Kuramları, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Hall, S. (2008). Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası. Çelenk, S. (der.) içinde. İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar. Ankara: De Ki Basım Yayım.

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/tecavuze-ugrayan-esini-bicaklayan-koca-bir-anlik-gafle-te-dustum-pismanim-762033>. (Erişim Tarihi 20.01. 2020).

Lacan, J. (1995). The Mirror Stage as Formative of the Function of the I as Revealed in Psychoanalytic Experience. Ecriets (s. 1-7). Londra: Routledge.

Marx Karl, Engels Friedrich (2013). Alman İdeolojisi. Feuerbach. Çev. Sevim Belli. Ankara: Sol yayınları.

Nasio, J. D. (2007) Jacques Lacan’ın Kuramı üzerine beş ders. Çev. Özge Erşen. Ankara İmge Kitabevi Yayınları.